

K PROBLEMATIKI LJUDSKEGA STAVBARSTVA NA LOŠKEM OZEMLJU

Za etnografa in umetnostnega zgodovinarja so najzanimivejša prehodna področja. Taka zaključena geografska in historična enota, ki prevaja vplive in težnje dveh kulturnih regij, je loško ozemlje. To nam potrjuje tudi pogled v ljudsko arhitekturo.

V strokovni in laični literaturi prevladuje teorija o posebnem škofje-loško-cerkljanskem tipu kmečke hiše, ki se je razvil na tem ozemlju. V bistvu pa gre za več hišnih tipov. Loška hiša je zgolj inačica gorenjske, idrijsko-cerkljanski tip pa tudi na loškem ozemlju nastopa v čisti obliki, kamor je bil prenesen z mejnega primorskega ozemlja.

Za loško ozemlje je značilna monumentalna oblika kmečkega dvorca. Izvzeti pa moramo Tavčarjev dom na Visokem, ker predstavlja varianto stilne arhitekture. Kmečki dvorec je pogost tudi drugje po Gorenjskem. Zgradbe se med seboj bistveno ne razlikujejo. Gre pač za varianto rustificirane stilne arhitekture. Baročni duh se kaže bolj v oblikovanju detajlov kot pa v celotnem konceptu. Nadstropna hiša idrijsko-cerkljanskega tipa odstopa od tega koncepta predvsem po strogosti fasade, saj profiliranih, kamnitih okenskih okvirov sploh ne pozna. Slikovite kombinacije lesa in kamna, ki poživljajo gorenjsko in loško hišo, cerkljanski tip ne pozna. Cerkljanska hiša je redno zidana, ne pozna piktoresknih gankov in zatrepnih balkonskih lin. Bežen pogled na zemljevid pokaže, da je idrijsko-cerkljansko področje prav tako pogozdeno kot gorenjski prostor, zato les ni mogel predstavljati posebne dragocenosti. Zato je brez vidnega materialnega vzroka toliko zanimivejši rezek prehod k notnemu gradbenemu materialu. Pogoj je brez dvoma v mediteranskih vplivih.

Analiza slovenske alpske hiše kaže vrsto značilnosti, ki so jih dosedANJI raziskovalci prezrli. Predvsem zato, ker niso iskali tipa, temveč stil slovenske kmečke hiše. Iskanje stila pa nas v drugi skrajnosti pripelje v kič, kot ga propagira Jože Karlovšek, v nekoliko milejši obliki pa Albert Sič.

Prostorski pogledi imajo v kmečki hiši drugo funkcijo kot v meščanski ali fevdalni arhitekturi. Tudi vrednotenje detajlov in celote je drugačno. Stične točke so bolj v urbanističnih, celotnostnih koncepcijah. Hiše v Puštalu in v okolici Škofje Loke z renesančnimi portali in okenci so v mnogih primerih nastale istočasno kot večina hiš v mestu, to je po potresu leta 1511. Ker je bilo mesto skoraj v celoti iznova pozidano, tudi ni v kasnejših stoletjih doživelo bistvenejših sprememb. V glavnem se lice mesta ni izpremenilo do danes, baročne adaptacije pa bistva samega niso radikalneje načele. Stilne pobude, ki prihajajo iz mesta na vas, so tu, ob istočasni teh-

nični zahtevnosti, nujno delovale v konservativni smeri. Novogradnje, zlasti cerkvene, pa so v kasnejših stoletjih posredovale tudi naprednejše, baročne vplive. Vplivi tega središča pa so za stanovanjsko kulturo usodni. Stare meščanske hiše v Škofji Loki kažejo v notranjem razporedu prostorov veliko podobnost s kmečkimi. Črna kuhinja v podaljšku veže, leseni stropi ter oblika in velikost oken so samo najbolj vidne značilnosti.

Kar loči kmečko hišo od mestne in kar nam preprečuje govoriti o ljudski baročni hiši, je oblika zunanje hišne mase. Visoka mestna (baročna) arhitektura stavbo kot celoto razvija in oblikuje ter nakazuje ali dinamično rast ali mirno bogastvo, predvsem pa je reprezentativna. V istem smislu oblikuje tudi grupacijo notranjih členov in prostorov. Kmečka hiša pa je seštevek nujnih prostorov. Pestrost in slikovitost zunanjsčine ima pri njej druge psihološke in arhitekturne zasnove kot pri mestni ali fevdalni arhitekturi. Ljudski arhitekt ali bolje zidar niza posamezne detajle in kombinira gradbene materiale, vendar v najstrožji funkcionalnosti. Saj so zatrepane line in ganki lepotni element šele v drugotnem smislu. Isto lahko trdimo za kamnoseško oblikovane okenske okvire in slikovite mreže. Posebno slikoviti akcent pa da ljudski hiši šele okolje, žive in migotajoče sence drevja ter cvetje v vrtcu in na oknih. Sistem dodajanja (adicija) ter poudarjena tektonika nista »hotena«. Narekuje ju gradbeni material in primitivna stopnja tehničnih veščin. Kot taka pa izkazuje ljudska arhitektura baroku, kot stilnemu gibanju, diametralno nasprotno pojmovanje. Zato lahko tu govorimo o baroku samo v prenesenem pomenu.

Ljubezen do slikovitosti in močnih barvnih efektov je splošen pojav v primitivnih kulturah. Tak primer so tudi slike na steklo in panjske končnice, ki v konceptu niso specifični izraz ožjega alpskega prostora. Slike na steklo so po baročni umetnosti prevzele zgolj ikonografske sheme. Žive in drzne kombinacije barv pa z baročno umetnostjo nimajo ničesar skupnega. Z večjo upravičenostjo jih lahko primerjamo s srednjeveškim miniaturnim slikarstvom, tako po idejnem kot po risarskem in barvnem repertoarju. Sicer pa je pojem »romanskih« form v ljudski umetnosti poglavje zase, ki bi mu morali posvetiti večjo pozornost.

Slovenska alpska hiša je arhitekturna tvorba, ki so jo oblikovale druge silnice in druga psihologija kot stilno stavbarstvo. Ob alpski in primorski hiši pa vidimo, da tako kot stilna tudi ljudska arhitektura upošteva zakonitosti kulturnega prostora, vendar tu ne gre za kake špekulacije z »genius loci« in »genius populi«. Kljub vsej izolaciji in »manjvredni« ljudski kulturi njen delež v splošni kulturi ni brez pomena. Ljudstvo tudi ni živelo z zaprtimi očmi sredi ekonomskega in političnega dogajanja. Gola materialna nujnost ter enak ali vsaj podoben svetovni nazor (saj moramo religijo upoštevati kot silno močan faktor) ustvarjata umetnostno platformo za obe kulturi, ljudsko in visoko. V podeželskem zatišnem okolju pa je ta skupnost še toliko očitnejša. Lahko rečemo, da Josip Mantuani niti ni naredil tako velike napake, ko je v prispevku o slovenski ljudski umetnosti v Narodni enciklopediji SHS¹ govoril o podeželski cerkveni arhitekturi, slikarstvu, plastiki in notranji opremi kot o proizvodih ljudske umetnosti. Pojem poljudne umetnosti še zdaleč ni pravilno definiran. Hauserjeva definicija poljudne umetnosti kot brezdušnega in manjvrednega posnemanja stilne umetnosti je preveč splošna in bolj uporabna za neposredno preteklost. Strinjali pa bi se z definicijo istega avtorja o ljudski umetnosti, ki naj bi

bila spontano, aktivno umetnostno ustvarjanje najširših množic v nasprotju s poljudno umetnostjo, ki jo ljudstvo sprejema pasivno. Vendar je vsaka definicija že v bistvu pomanjkljiva in toga. Lahko pa nam služi kot izhodišče. Zunanje in notranje sile, ki oblikujejo umetnostni profil prostora in časa, delujejo v vseh plasteh.² Zakonitost njihovega delovanja pa lahko odkrijemo predvsem s sociološko metodo.

Ljudska hiša na loškem ozemlju nastopa v več tipih in šele ob podrobni topografski analizi spoznamo bistvo prehodnosti loškega gospodstva. To ozem-

V ozki grapi stisnjeno stanovanjsko in gospodarska poslopja kmečkega doma v Poljanski dolini
(Foto J. Sedej)

lje ni razvilo nekega izrazito prehodnega tipa hiše; nastopajo različni tipi drug ob drugem. Seveda pa so se posamezne oblike tudi selile, tako da o kristalno čistih tipih res ne moremo govoriti. Sploh pa so raziskovalci na tem ozemlju premalo upoštevali tip predmestne, pol kmečke, pol obrtniške hiše. Za velik del arhitekture v neposredni okolici Škofje Loke ne moremo reči, da je tipično kmečka.

Večina hiš je prtljičnih. Prevladujejo stavbe z leseno hišo in zidano vežo ter gospodarskimi prostori. Pogost pa je tudi tip v celoti zidane prtljične hiše. Med njima pa ni bistvene razlike. Redkejše so nadstropne hiše in kmečki dvorci ter stanovanjske stavbe idrijsko-cerkljanskega tipa, ki so najpogostejše v gornjih delih obeh dolin. Pojem kmečkega dvorca je sploh premalo definiran in raziskan. V Bukovici v Selški dolini je najizrazitejši tak primer Kalanova hiša. Poleg nje pa stoji prav taka, pravzaprav njen dvojček (Bukovica 25, pri Čotu), ki pa jo običajno omenjajo kot »navadno«
nadstropno kmečko hišo. Sicer pa je poimenovanje v večini primerov samo-

voljno, saj večasih upošteva arhitekturo kot tako, drugič pa spet označuje socialni in gmotni položaj. Odločilne važnosti pa bo najbrž število in dimenzije vseh poslopij, ki tvorijo dvor.

Zanimiv je tip, ki prevladuje v Selški in Poljanski dolini ter v okolici Škofje Loke. Po »formalnih«³ znakih se v nekaterih potezah loči od splošnega alpskega tipa. V večini primerov je brez ganka: kolikor ga pozna, je sestavljen (ograja) iz desk brez silhuetno izrezanih balustradnih motivov. Enako tudi zatrepne, balkonske line. Sekundarni pojavi, ki pa so kljub temu integralni del stavbe — slikarija na fasadi in plastika v značilnih nišah — pa so tako ali tako tipičen alpski pojav. Te pritlične, na pol lesene ali zidane hiše pozna tudi ostala Gorenjska, zlasti Bohinjski kot, podobna varianta pa nastopa tudi nasploh v Gornjesavski dolini.

Poglavitne razlike med hišnimi tipi na loškem ozemlju izvirajo iz oblikovanja fasade. Notranjščina kaže le majhne odstopne in variante. S tega stališča pa moramo k tipu slovenske alpske hiše prišteti tudi idrijsko-cerkljansko hišo. Veža s kuhinjo in kuriščem je pravilo. Pogosta je tudi posebna kuhinja (kot je primer tudi drugje v alpskem svetu), ki je prislonjena zadaj na hišo in zavzema približno polovico prostora kamre ali štibelca. Ta varianta je mnogo pogostejša v predelih, ki meje na cerkljansko (!). Enako redko kot v drugih delih Gorenjske in Koroške tako tudi na Loškem in Cerkljanskem le redko naletimo na mnogokoten tloris.³ Ta je značilen za Notranjsko, ni pa v nobeni zvezi s primorskimi vplivi. Saj je kraška hiša v tlorisu vključena v strog pravokotnik, ki ga omiljuje le »apsida«⁴ kamina.

Potemtakem je loška hiša odvod gorenjske, po organizaciji notranjosti pa spada sem tudi idrijsko-cerkljanski tip. Velike kmečke hiše v hribih med Žirni in Idrijo po zasnovi ustrezajo nadstropnim zgradbam iz okolice Kroke, Podnarta, Kranja, Bleda itd.⁴ Razlika je v kritju streh: tu prevladujeta skrtil in slama, medtem ko so škodle bolj ali manj neznane. Zanimiva je tudi slikovita dekoracija fasad, ki ima vzore celo v fevdalni in cerkveni arhitekturi.⁵ Poleg tega so površine oživiljene tudi s freskami in nišami za plastiko. Mediteranska strogost fasade je na ta način omiljena. Dozdeva se, da so močnejše mediteranske spodbude vplivale na te zgradbe šele v 19. stoletju. V ta čas segajo tudi začetki gradnje hiš v sicer tradicionalnih formah z večjimi okni, vendar so po vzorih s Krasa neometane.

Na arhitekturo ne smemo gledati formalistično, kot na tvorbo abstraktne estetike, temveč kot na nujen življenjski prostor. Zato moramo upoštevati predvsem ta moment. Stilni kriterij ne sme biti samemu sebi namen. V dosedanjih razpravah so bile zanemarjene funkcionalne analize stanovanjskih in gospodarskih prostornin. Vse preveč važnosti se je polagalo nomenklaturi (domači) posameznih arhitekturnih delov, ki so sicer hvaležno gradivo za slavista ali paleolingvista. S pravilnega stališča je izhajal dr. S. Vurnik, ki je izluščil razlike med živinorejskim in izrazito poljedelskim domom. Iz teh življenjsko važnih dejavnosti pa spet funkcionalno raste specifična oblika. Od teh pogojev je odvšen tudi razpored prostorov v stanovanjski hiši, še bolj pa razmerja med njo in gospodarskimi poslopji. Manj sta zanimali Vurnika bajta, to je dom kmečkega proletarca, in obrtniška hiša, čeprav brez dvoma obe spadata med važne spomenike ljudske arhitekture. Omeniti pa bi morali tudi delavske hiše v Železnikih in Idriji. Gotovo izvirajo iz specializiranih dejavnosti in socialnega položaja njih prebivalcev tudi bistvene razlike v zunanjem in notranjem izgledu poslopij. Gotovo

obstajajo bistvene razlike med hišo kroparskega žebjarja in domom kmeta živinorejca. Po drugi strani so te razlike manj opazne, ker sta tako obrtnik kot proletarec istočasno tudi obdelovala večji ali manjši kos zemlje ali redila živino.

Nadvsve zanimiva in potrebna pa je tudi temeljita obdelava modularnih odnosov, to je številčnih odnosov v razmerju stavbnih členov. Velikost in razsežnost gospodarskih objektov je vedno v natančno določenem številčnem razmerju z obsegom zemljiške posesti in posameznih kultur. Podoben je tudi odnos med gmotnim stanjem, izraženim z zemljiško posestjo, ter merami stanovanjske hiše. Ta zakonitost gre tako daleč, da lahko po merah posameznih objektov oziroma razmerjih točno rekonstruiramo velikost posesti in parcelacijo posameznih kultur.

Tudi v razvrstitvi gospodarskih objektov ter stanovanjskega poslopja je izraženo razmerje. Koroške kmetije imajo tudi v najtežjih terenskih pogojih objekte razvrščene po kartezijevem sistemu. Sistem ravninske kolonizacijske posesti, kot jo poznamo na Sorškem polju, pa je našel ustrezen grupacijski tip, ki je stalen in do srede 19. stoletja ne pozna odklonov. Tudi tip samotne kmetije oklepa vedno isti geometrijski lik, ki je obvezen tudi v zaselkih in vaseh.

Se strožji sistem vlada pri merah arhitekturnih detajlov. Pri merah oken in vrat ne nastopa samo strogo določeno razmerje med širinami in višinami, temveč je le-to zelo podrobno predpisano tudi številčno. Tako razmerje je upošteval tudi »kmečki klasicizem« od sredine 19. stoletja naprej, ki je uvedel v stanovanjsko arhitekturo večja okna. Za arhitekturne detajle so bile predpisane stroge mere. Tako kmetom ni bilo treba naročevati posebnih okenskih mrež, saj so jih lahko kupili kar iz zaloge; teh razmerij pa se je držala vsa obrtna proizvodnja.

Oblika arhitekture in njena estetska funkcija sta pogojeni v globljem in celovitem bistvu življenja. Pojmov »umetnostno hotenje« in »oblikovalni instinkti« ne moremo upoštevat, tudi poetični izrazi o krajevem in narodovem geniju ne povedo dosti; v najboljšem primeru kažejo na preostanke idealističnega, cankarjevskega gledanja na umetnostne pojave. Če posplošimo marksistično misel, potem sta tudi oblika in stil projekcija osnovnega gibalca, to je ekonomske baze, ki se prevrednotena odraža v duhovni kulturi.

Kot se pri idrijsko-cerkljanski hiši kaže prehodnost v osnovnih potezah zunanjsčine, tako manifestira loško ozemlje svoj položaj s tem, da tu nastopa več tipov naenkrat, to je tipov hiš, ki so značilne za sosednja ozemlja. Razvije pa se tu tudi inačica alpskega doma s strožjo fasado.

Tip hiše, ki nastopa na slovenskem alpskem prostoru, izpričuje relativno visok stanovanjski standard in v stoletjih preizkušeno ekonomičnost. Črna kuhinja je zelo blizu idealu moderne kuhinje, strogo ločene od prostorov za bivanje in zmanjšane na minimum, kjer ima gospodinja vse pri roki. O lepotnih zahtevah in hotenjih pri oblikovanju takega nujnega prostora ne moremo govoriti. Tisto, kar nas danes navdušuje, je predvsem čar starine in lepota struktur naravnih gradbenih materialov. Podobno lahko trdimo tudi za hišo, zlasti pa za kamro in stranske prostore. Zidarja ali tesarja so vodili predvsem praktični cilji in tradicija. Majhna okenca so nujna, saj izgubi lesena konstrukcija vso trdnost, če izžagamo okenske od-

prtine preko treh ali štirih brun. Velikost oken tudi preprečuje odtok toplega zraka, ima pa še obrambni značaj. Tudi zasteklitev majhne površine je cenejša, v nekaterih primerih tudi nepotrebna. Posamezni detajli hiše pa so oblikovani tudi estetsko. Glavna konstrukcijska komponenta v kmečki hiši je nosilni tram lesenega stropa. Ta konstruktivni element pa je hkrati poudarjen in omiljen z okrasjem, to je s profiliranjem robov. Osnovni tip ornamenta, na »ajdovo zrno« obsekanega tramu, izvira iz gotike. Značilen profil nosilnega tramu in vzporedno položene deske pa ponavljajo

Levo: Primer kmečke arhitekture na Rudnem, ki je prilagojena zemljišču. (Iz gradiva urbanističnih študij iz Selške doline v Loškem muzeju.) — Desno: Del kmečke hiše na Rudnem, na kateri so razvidni sledovi gradbenih posegov v različnih obdobjih. (Iz gradiva urbanističnih študij iz Selške doline v Loškem muzeju.)

že znani konstrukcijski motiv lesenih gotških cerkvenih stropov. Strop se do konca 18. stoletja ornamentalno silno razbohoti, vendar ostane v tradicionalnih mejah; podobno tudi portali s posnetimi robovi. Te poznogotske, renesančne oblike, ki so običajne in domače v poljudni in visoki umetnosti našega okolja v prvi polovici 16. stoletja, se ohranjajo pri ljudski arhitekturi pozno v 18. stoletje.⁶

Vendar pomenijo tudi gotški in renesančni elementi v ljudski arhitekturi zgolj posledico zunanjega vpliva, vsebinsko pa gredo svoja pota. Ne samo vsebina, tudi konstrukcijski moment izhaja iz drugačnih osnov. Omenili smo že podobnost med srednjeveško loško meščansko hišo in kmečko, opazili pa smo tudi razlike.

Mestna hiša je zaradi specifičnih pogojev vklenjenosti na ozek obzidan prostor prisiljena k etažni rasti. Poznamo tudi celo vrsto bogatih, podežel-

skih domov, ki so grajeni v nadstropje. Med enim in drugimi pa je spet velika razlika. Tudi dobršen del starih hiš na Spodnjem trgu v Skofji Loki kaže na te razlike. Pri kmečki etažni gradnji vedno srečujemo načelo dodajanja. Motiv nadstropja kot celote in v vseh detajlih, od formiranja stanovanjskih prostorov do stranskih, predstavlja ponovitev prtiličja (seveda iz konstrukcijskih razlogov v lažji obliki). Poglejmo samo vežo meščanske hiše (n. pr. Urbančkova hiša na Mestnem trgu) in poljubne ljudske arhitekture. Med vežo pritlične in etažne kmečke hiše ni nobenih razlik, funkcija ostane ista, enako tudi vsi prostorski pogledi. Stopnice oziroma stopnišče pa je neopazno stisnjeno v kot in pogledov na obogati. Prevladuje težnja, da se to nujno zlo čim ekonomičneje in čim manj v škodo drugih prostornin vkomponira v celoto. Veža meščanske hiše pa je reprezentativni prostor. Stopnišče ni skrito, temveč je poudarjeno, v detajlih pa je ta element tudi najbogateje okrašen. Stopnišče prehaja v arkadne hodnike, ki oklepajo nadstropja, ter tvori poglobitno kompozicijsko vrednoto in sredstvo za oblikovanje notranjosti. Ima pa tudi namen, da z vsakega mesta pritegne opazovalčev pogled in pozornost. Pri gostilničarskih in obrtnih na pol kmečkih hišah na Spodnjem trgu pa se obe koncepciji srečujeta in bijeta ter so najpogostejše kompromisne rešitve.

Pilastrski motivi na fasadi, ki so tako pogosti in tudi značilni za našo baročno arhitekturo, se razen na Visokem ne pojavijo pri ljudski arhitekturi. Poznamo pa motiv slikanih pilastrov. Vendar je njihova funkcija spet drugačna. Slikani pilastrski motivi na kmečkih domovih pravzaprav razbijajo fasado na določeno število okvirov, ki oklepajo slikane svete monograme, letnice zidave in podobno. Nikjer pa ne opazimo težnje po iluzionističnem podajanju višinskih vzgonov ali vsaj konstruktivne funkcije nošnje slemena. Zopet je fasada po načelu dodajanja razdeljena v številne enakovredne člene.

Raziskovanje ljudske arhitekture se ne sme ustaviti pri tipologiji in stilnih označbah stavb iz preteklega časa. Če hočemo razumeti zakonitosti razvoja, potem nas mora v enaki meri zanimati tudi hiša iz polpretekle dobe in celo iz sedanjosti. Saj ni samo trdoglavost in slab okus tista sila, ki ruši lepe, stare domove na našem podeželju. Tudi proslula trodelna okna, ki groze uničiti harmonične vizualne vrednote naše vasi, izvirajo iz zahtev, ki so jih sprožile predvsem ekonomske spremembe. Koliko gre pri tem za spremembo mišljenja, za nove družbene odnose, za slab okus in težnje, za resnične potrebe in za prestižno tekmovanje med sosedi, na vse to nam lahko odgovori samo poglobljen študij. Iz take vsestranske študije pa lahko izluščimo tudi zakonitosti in razmerja, ki so vladala v preteklosti. Kot se učimo na pozitivnih pa tudi negativnih izkušnjah iz preteklosti, tako nam bo tudi marsikatera izkušnja iz sedanjosti pomagala, da bomo lahko razumeli in vrednotili preteklost.

Tipološke razlike, ki so morale biti v 17. in 18. stoletju še mnogo večje, kot jih lahko odkrijemo danes, se prično izgubljeni počasi že od sredine 19. stoletja dalje. Kmečki klasicizem in bahaška hiša bogatega kmeta ali vaškega mogotca iz tega časa že kažeta skupne poteze in težnje, ki segajo preko lokalnih in pokrajinskih meja. To pa je znamenje zmage novih družbenih odnosov in dokončnega izginotja srednjeveške tradicije, istočasno pa tudi osnov, na katerih je gradila svoj umetnostni svet ljudska ustvarjalnost.

Opombe: 1. Dr. Josip Mantuani, Slovenska narodna umjetnost v St. Stanojević: Enciklopedija Srpsko-Hrvatsko-Slovenska IV, str. 975—978. — 2. Označba razred bi bila netočna in preširoka, ker gre tudi za plastenje znotraj neosveščenih razredov. — 3. Mnogokotni tlorisi se pojavljajo večkrat (Selca, Trata, Goropeke), vendar ne predstavljajo tipične oblike. Večinoma so odvisni od različnih prezidav, terena itd., v manjši meri pa se javljajo kot vpliv notranjskega mljeja (Goropeke). — 4. Prim. reprodukcije: tabla VIII, slika 5, in tabla IX, slika 5 v delu dr. S. Vurnika, Kmetška hiša na južnovzhodnem pobočju Alp. — 5. To so predvsem slikani pilastri, slikani arhitekturni okviri ter okraši z letnicami, svetimi monogrami itd. Eden najlepših primerov je hiša št. 3 poleg cerkve v Ledinah pri Zireh. Poleg »šivanih« robov so pilastri (slikani) najbolj priljubljeni okras, žal je velika večina hiš prebeljenih ter moremo samo po redkih detajlih sklepati o razširjenosti tega načina krasenja. — 6. Prim. navedeno literaturo (Šumi, Melik, Vurnik) idr.

Literatura: Dr. Stanko Vurnik, Kmetška hiša na južnovzhodnem pobočju Alp. (Donsek k študiju slovenske ljudske arhitekture); sep. odtis iz Etnologa IV, 1, Ljubljana 1950. — Anton Melik, Slovenija I, Ljubljana 1955. — Nace Šumi, Ljubljanska baročna arhitektura, Ljubljana 1961. — Narodopisje Slovencev, I. del, Ljubljana 1944, str. 62—97; dr. Rajko Ložar, Kmečki dom in kmečka hiša. — Bauordnung für das Herzogthums Krain vom 25. Oktober 1875. Stavnbi red za vojvodino Kranjsko od 25. oktobra 1875. Laibach — V Ljubljani 1876.

R é s u m é

LES PROBLÈMES DE L'ARCHITECTURE RUSTIQUE DANS LA RÉGION DE SKOFJA LOKA

La maison rustique n'est pas une copie tardive de la maison bourgeoise. En dépit des ressemblances, il existe une différence fondamentale. L'architecture bourgeoise, et la «haute» architecture en général, obéissent à l'époque et à la mode même en ce qui concerne la conception de leur fonction et de leur forme; la maison est un organisme qui croît d'abord, et affiche ensuite sa puissance matérielle et tectonique. Tous les détails sont subordonnés à la conception fondamentale: à l'âge du baroque, c'est une tendance ascendante, verticale. Par contre, la base de l'architecture rustique est l'addition. Chaque pièce, chaque détail de l'architecture s'ajoute à l'ensemble, comme un supplément. Les détails confirment cette tendance, et ils sont, avec conséquence, fonctionnels.

La maison rustique des environs de Škofja Loka présente extérieurement maint trait qui rappelle l'architecture urbaine. Les maisons de la ville servaient longtemps d'exemple aux maçons populaires. C'est pourquoi on trouve dans les villages tant d'éléments du style renaissance ou baroque. La différence fondamentale entre la maison rustique et la maison bourgeoise de cette région tire son origine de leurs fonctions et de leurs conceptions esthétiques qui ne sont pas les mêmes.

Les environs de Škofja Loka sont une région de passage, située entre deux unités géographiques plus importantes: la Haute-Carniole et le Littoral. Cette région n'a pas développé un type de maison qui lui serait propre. On y observe l'existence simultanée de plusieurs types assez dissemblables. A côté de l'architecture alpine typique on trouve le type de la maison d'Idrija et de Cerčno qui présente maint trait méditerranéen. Les éléments des deux types semblent se marier dans le manoir rustique — grande habitation à étage, caractéristique des exploitations basées sur l'élevage. Mais si on les compare avec les grandes maisons à étage des autres régions de la Slovénie préalpine, on se rend compte que ce type non plus ne peut être considéré comme appartenant en propre à cette région. C'est pourquoi on est obligé de conclure que la nomenclature et la typologie, qui citaient jusqu'ici un type de maison spécial développé sur le territoire de Škofja Loka et de Cerčno, ont commis une erreur.